

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zamankbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

БҮЙРУГЪУ

2015 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы Къыраллығының көнөнө атаптыйан байрам ишлеге тыңғылы хазырланағы эмдә алдан тишилисича бардырып муратда:

1.2015 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы Къыраллығының көнөнө атаптыйан байрам ишлеге хазырланағы эмдә алдан бардырыу жана бла энчи комитет къуарыгъа эмдә аны къаумун бу бүйрүкъя къошуулган тизимеге көре къабыл көрөргө.

2.Къуару комитет 2015 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы Къыраллығының көнөнө

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.КОКОВ
Нальчик шахар, 2015 жыл 3-чи август, №988-РГ

КъМР-ни Къыраллығының көнөнө атаптыйан байрам ишлеге хазырланағы эмдә алдан бардырыу жана бла къуару комитеттин къауму 2-чи бетде басмаланады.

2015 жылда Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылыргъа барлықлагъа себеплик этиу жаны bla энчи комитет къуарууну юсюндөн Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

БҮЙРУГЪУ

Къабарты-Малкъар Республикадан Меккяны бла Мединаны сыйлы ислам жерлерине хаж къылыргъа барлықлагъа себеплик этер муратда:

1.2015 жылда Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылыргъа барлықлагъа себеплик этиу жаны бла энчи комитет къуарыгъа эмдә аны къаумун бу бүйрүкъя къошуулган тизимеге көре къабыл көрөргө.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.КОКОВ
Нальчик шахар, 2015 жыл 4-чи август, №992-РГ

КъМР-ден хаж къылыргъа барлықлагъа себеплик этиу жаны bla къуару комитеттин къауму 2-чи бетде басмаланады.

Электрон амал

Сабий садлагы - хакъсыз

Нальчикде «Школгъа дери билим берген системаны жан-гыртыу» деген программаны чеклеринде сабий садлада жангы жерле къурападыла. Алай бла озгъян жылда шахарда къошакъ халда 545 жер ачылганы. Быйыл а энтида 580-ни къошуулукъду. Аны хайыры бла быллай учреждениялагъа очередь азайырыкъыдь.

Бююнлюкде Нальчик шахар округга 60 сабий сад ишлейди. Аладан сегизи гимназиялагъа, къалғанлары уа школларынан къошуулупдула.

Интернетде «Электронный детский сад» деген бидирүү система ишлейди. Анда жыл санларына көре быллай учреждениялагъа барыргъа көрек балаша асепде турадыла. Система жангы окуу жылда

садиклелеге ким жюрюрюн, аны льготалары болғанын бла болмаганын да белгилейди. Баланы ары алырча берилген заявкагъа муниципал комиссия къарайды. Алай бла, быйыл бла халда 3167 жер ачылганынди.

3.Бу бүйрүкъ анга къол салынган көнден башлап кючоне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.КОКОВ

Нальчик шахар, 2015 жыл 4-чи август, №992-РГ

КъМР-ден хаж къылыргъа барлықлагъа себеплик этиу жаны bla къуару комитеттин къауму 2-чи бетде басмаланады.

садиклелеге ким жюрюрюн, аны льготалары болғанын бла болмаганын да белгилейди.

Баланы ары алырча берилген заявкагъа муниципал комиссия къарайды. Алай бла, быйыл бла халда 3167 жер ачылганынди.

Нальчик шахар округунда министриянын билдирилгендерине көре, жерле хакъсыз берилгире көрекидиле. МФЦ-да алыннган направление сабий садда балагъа жер берирге борч салады. Алай ары алыр юцион бир тюрлю сыйтуу бла аталаан бла аналадан ахча изленин эсе, ол шартны Нальчик шахарынан берилген барада. Озгъян кенгешде «алтын акция» правону республиканы иелигинден Нальчик шахарына беринчи юсюндөн предложение этилген эди. Алай, министр айтханыча, закон бла алтынник жоккөдү.

2014-2015 жыллана халкыны иш бла жалпытуу жаны бла къошакъ мадарларыга көре, сакъатлагъа эм саулукълары осал болғанлагъа, ол санды арбачыларда жүргүнгөнеге, ишчи жерле къуаргъан предприятиялагъа къоранчлары артка къайтарылышты. Орунду, иш бла жалынтуу эм социалын къорууллау министриянын туултургун Елена Романова айтханыча,

ЖЫЙЫЛЫУ

Жюзге жууукъ дин ахлу хаж къылыргъа барлыкъды

Быйыл Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылыргъа барлықлагъа себеплик этиу жаны бла къуару комитетини биринчи жылынан къМР-ни Башчысыны Администрацияны Таматасы **Мухамед Кодзокову** представдателини этиу бла бардырылтанды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Граждан обществону институттары бла байланыкъла жиорютуу эмдә миллитетин ишлери жаны бла управленисисыны башчысы Айзор Куршинов билдиригендиле, сыйлы жолочуулукъга атланырыкъылана тизмеси къуарылдыра турады. КъМР-ни Муслыманарынын дин управленисисы эмдә Къабарты-Малкъарыны «Мир» жандай урлукъ фондуну шартларына көре, Сауд Аравияны табиериклени саны 100 чакъыла болла келликиди. Заявканы алыну болжалы 15-чи августа дери согузтанды. Кетер көн да тохташдырылтанды – сентябрьни экинчи онкюнлюгю. Дин ахлупаны Мединаңа Минераллынды Водыдан тюзюней учан самолет бла жетдирилди.

Жыйылдыда битеу тийшили министерстволагъа бла ведомство лагъа хаж къылыргъа барлықлагъа дарман салынун, виза документини заманында жаражырылуу, адамланы къоркуусузлукъу битеу излемдерине келишген транспорт бла элтинуу, чекден бла таможня контролльдан ётдюроюно тап къуаргъа буюрулганды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуну пресс-службасы.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Ишчи жерлени, элде юйле bla жалчытыну Къайгъысын кёргенди

КъМР-ни Правительстсуну кезиулю жыйылыуунда республика транспорт системаны айнтыну жаны бла къырал программаға тюрлениүле къабыл көрүлгендиле эмдә сакъатлагъа ишчи жерле къурагъан предприятиялагъа къоратхан ахчаларын къайтарыну низами тохташдырылтанды. Битеу да бирге министрлөр кабинети 20-та жууукъ бегимни проектин сюзюп, къабыл көргенди. Аны премьер-министр Мусукланы Алий бардырылтанды.

Биринчиден, ол республиканын власть органларында кадрла жаны бла тюрлениүле болгъланларын эсгергендиле. **Мухамед Кодзокову** КъМР-ни Башчысыны Администрацияны Таматасыны эмдә **Залим Каширову** министрке салынганлары бла алтыншалагъанды. Алий Тахирович, **Залим Каширову** жаш төлөнүү күритец, толтуруучу эм мунисипал органларын экспрессиме къажау ишлери биргэе келишидиргө борчулуп болгъанын айтып, анга не жаны бла болушулукъ этерге чакъырганды.

Биринчиден, ол республиканын власть органларында кадрла жаны бла къырал программаға тюрлениүле къабыл көрүлгендиле. Жол мюлк управленисиси Таматасы **Вячеслав Кунжиков** айтханыча, республиканы Федерал арадан жол мюлкөн айнтыгуу трансфер берилди. Программа бюджетин къоранчлары бла келишидиргендиле. «Российский күйөрлөгө - жашау журтла» деген программаны чеклеринде учуз мекмият алыргъа эркинликтери болгъан граждандына тизмелерине тюрлениүле кийирилгендиле. Къуруулуп эм жашау жүрт-коммуналык мюлк министрти орнбасары **Татьяна Швачий** айтханыча, анга сакъатла эмдә саузусы сабильдири болгъан күйөрлө да къошуулгандыла. Къырал кенгешине **Хачим Кармокову** жорсуну жууп берсе, докладчи республикада, бек аздан, эки минг адам чузу журтта алыргъа хазыр болгъанларын билдирилди.

2014-2015 жыллана халкыны иш бла жалпытуу жаны бла къошакъ мадарларынан көрүлгөнди. Къуруулуп эм жашау жүрт-коммуналык мюлк министрти орнбасары **Александр Кирил** айтханыча, битеу да бирге Айникода садике 2,4 миллион сом белгөнүдө. Бююнлюкде уа бу учрежденияя 60-дан аслам балачыкъ жүртөдү.

Ахыры 2-чи беттеди.

Ишчи жерлени, элде юйле bla жалчытынуу къайгъысын кёргендиле

Ахыры. Аллы 1-чи беттеди.

Украинада уруушдан къачып, Къабарты-Малкъарга келген гражданлагы мединица болушулукуну толтуруу жаны бла бергиме да төрлөнүүли кийиргендиле. Саульук сакылуу министри күлгүлгүн толтурган Аслан Кауфову айтханына кёре, аны болжалы жылны ахырына дери созулди.

КъМР-де «Долина Терека» деген чагъыр чыгарылышы. КъМР-ни Правительствоосуну Председателини орунбасары-эл мюлк министр Сергей Говоров айтханыча, ал республикада

ёсдюрюлген жюзюмден этиллиди.

«ЮГ-АГРО» предприятияда бир жылгъа 18,6 минг тонна тауук, 11,9 минг тонна гогуш эмдэ 30,6 минг тонна туур эт чыгъарыу жаны бла инвестиция проектни жашауда бардыруу жаны бла ведомствоту арапы комиссия күлгүлгүнди. Сергей Говоров билдиргенич, проект Зольск районда тамамланылды.

Кенгешде башха проектке да сизюлүнүп, къавыл кёрлөндиле. Аны ишине федерал инспектор **Владимир Канунников** да къатышанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ТЮБЕШИУ

Грантланы - не къадар кёп хайыры bla

Къабарты-Малкъарны Къырал аграр университете КъМР-ни Правительствоосуну Председателини күлгүлгүн толтурган Муаед Даднову, Правительствуу Председателини биринчи орунбасары - эл мюлк министр Сергей Говоровуну эмдэ башханалы да къатышууларылаа бла республиканы Эл мюлк министрествоосуну энчил программаларына кёре грантла алышылаа бла тюбешиу болганды:

Ары 2015-2017 жылланы чеклеринде энди ишил башлагын фермерлелеге, сора бу кезиуде юйор мюлкелеге да билеклик этиу программалада хорлаганлаа келген эдиле. Жыйылдууда бериллик ырысыны не жумушлагыа къоратырьга кереклигиле белгиленингendi, отчёлланы бериу эмда тиший документацияны жарашибыры вопросла да сизюлгендиле.

Министрствоу коррупциячыкъыттар къажау бёлгөмюно тamatасы Абдулкерим Казанов билдиргенгите кёре, бу конкурслагыа битеу да 560 заявка берилген эди. Ызын бла бардырылган айрыуулуда комиссия грантла алтырга тийишлилеге 340 адамны санағанды. Документлени жарашибырыл бергендө, ачка неге къоратылышын ачыкълагын тыңылы отчётуу

кёргюзтөргө керек эди.

Докладчы айтханга кёре, комиссияны къаумуна онтогуз адам киргенди, асламысы жамаат организацияланы келечилери. Очередные болмаз ююн, документлени районлада окуна берирге боллукту эди. Эспелени чыгъарылганда, район эмда эл администрацияланы, фермер биригиулени оюмларына да тыңылы эс бурулганды, деп белгилегенди ол.

Бу тюбешиуу къатышанланы барысын да университеттин Инновацияланы эмда технологияланы арасыны телефонларда бла шагъырлайдиргендиле. Субсидияна къольлу болгъанланы анда тюрлю-тюрлю документлени хакъызыз жарашибыргыра болушуркъуда.

УЛЬБАШЛАНЫ Мурат.

ЖЕТИШИМ

Министрден - алгъышлау, диплом эм сауғы

КъМР-де ич ишил министр Игорь Ромашкин РФ-ни МВД-сы бардырган конкурсун жарым финалына чыкъынан Сарбашланы Камилланы алгъышлашынды.

«Мени атам» деген ролик Россейни МВД-сын хар жыл сайын бардырган терроризмге эм экстремизмгү къажау конкурсун жарым финалына чыкъынды. КъМР-де ич ишил министр Игорь Ромашкин аны автору Сарбашланы Камиллада къонаңыда болганды. Аны

астасы 2008 жылда кесини иши борчун толтура жоюлгъанды. Роликни ич ишил органданы къулукъулары Камилла жаңызъан сочинениянгъа кёре алдыргъанды.

Игорь Ромашкин Камиллагыа диплом эмда эссе къалыкъа сауғы бергенди. Аны эгеччине дие аталаарыны коллегалары кеслерини сауғаларын бергендиле.

БИЗНИ корр.

Шабат кюн, 8-чи август, 2015 жыл

Интернет-версия: zamankbr.ru

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2015 жылда 3-чу авгууста чыгъарылган 88-РГ буригүү бла къабыл кёрлөндиди

2015 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы

Къыраллыгыны кюнүнө аталгъан байрам ишлөгө хазырланыу эмда аланы бардырыу жаны бла къурау комитетни

КЪАУУМУ

Коков Ю.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы (къурау комитетини председатели)

Егорова Т.Б.-Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели (къурау комитетини председателини орунбасары (ыразылыгына кёре)

Мусукланы А.Т.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини (къурау комитетини председателини орунбасары)

Алакаев А.М.-Налычкы шахар округу жер-жерли администрацияны башчысыны күлгүлгүн толтурган (ыразылыгына кёре)

Говоров С.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини биринчи орунбасары (къурау комитетини председателини орунбасары)

Тубашинев З.Г.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность эмда сатыу-алыу министри

Дадов М.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини биринчи орунбасары

Емузова Н.Г.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини орунбасары- Къабарты-Малкъар Республиканы билим берии, илму эмда жаш төлөнү ишлөри жана бла министри

Казанчева Л.Б.-Къабарты-Малкъар Республиканы Басма эмда асламы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини председатели

Калов З.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны бла Правительствоосуну ишперини управляющи

Канунников В.А.-Россей Федерации Президентини Шимал-Кавказ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2015 жылда 4-чу авгууста чыгъарылган 92-РГ буригүү бла къабыл кёрлөндиди

2015 жылда Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылышын барлыкъылагыа себеплик этиу жаны бла къурау комитетни

КЪАУУМУ

Кодзоков М.М.-Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрацияны Таматасы (къурау комитетини председатели)

Битоков В.М.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини орунбасары (къурау комитетини председателини орунбасары)

Ахматланы Н.Х.-Къабарты-Малкъарда «Мир» жандарулукъамаут фондин директору (ыразылыгына кёре)

Бегидов Ю.О.М.-Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишил министрествоосуну Жолда жюрюндо къоркузузулгүнү къырал инспекцияны управленийнин таматасы (ыразылыгына кёре)

Бисчиков А.Ш.-Минералные Водыдем таможняны Къабарты-Малкъарда таможня постуун таматасы (ыразылыгына кёре)

Геръокъланы Д.Б..-Къабарты-Малкъар Республиканы Граждан обществуу институтлары бла байламыкъыла жюрюндо эмда миллетпени ишпери жаны бла управленийнин башчысыны орунбасары (къурау комитетини жуулалы секретари)

Паштов Б.С.-Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Культура, граждан институтлары айнтыу эмда асламы информация органла жаны бла комитетини председатели (ыразылыгына кёре)

Пугачев А.Н.-«Россей Федерацийы Къоркузузулгүнү федерал службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Управленийнин таматасы

Шетова И.М.-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоосуну Председателини орунбасары- Къабарты-Малкъар Республиканы саукуп сакылау министри

9-чу АВГУСТ - КҮРҮРУЛУШЧУНУ КҮНЮ

«Кавказ ёзенде» - жаңы жашау журтла

Нальчикден Чегемге кирген жерде быйыл апель айдан бери уллу күрүлуш барады. Кызыл кирпичден къалана турған мекямлакъа къарасанг, гитче шахар ёссе турғанын көрсө.

Анда не тюрлю объектке боллукъларыны эмда

ишиле къачан бошаллықтарыны юсюндөн биз-
ге прораб Аслан Дадов айтханды.

«Кавказская долина» деген объект битеу да

13,5 гектар жерни аллықты. Мында юч къатты

44 юй, 200 жерли сабий сад, ойнарча, заманы

зауыкъу ётдорюрча аламат майданчыкъыла

Yanaulan Muslim.

болжукъуда. Машиналаны салырча жерле, топ ойнаучу стадион да къуралыкъудыла. Жашау жүрт комплексин ара жеринде уа уллу фонтан ишилдерге умут этебиз.

Объекттин Терек шахарда Заур Шомахов баш-
чылыкъ этген «Тлепш» күрүлуш организация

бардырады. Бусагъатта мында бир кезиуге 115 адам урунады. Бюгюнлюкде онбеш юйнү экинчи этажларын битдире турабыз. Саулай айтханда уа, 25-сииңи күрүлушу бла көрөшебиз.

Материал көреклибини республикадан тышына чыкъмай табарчады. Кызыл кирпични Прохладныйден бла Кызылбурундан көлтирибиз. Фатарла бирден башлап төрт отоулгадыла. Кеслерди да 46-112 квадрат меттри тутадыла. Хар биринде да терезеле, кирген жерлеринде эшикке да орнатырыкъбыз. Ичинде ишлени юсюндөн айтханда уа, мында къабыргала сюртюллюкъюлө, коммуникацияла да тартыл-

Bogatyr Evgeny Takhir.

лыкъыда.

Бюгюнлюкде көп къатлы юйде жашаргъа сюйгөнле да аз түйюлдөлө. Адамланы аслымыс ана капиталын, ипотека кредитин да тири хайырланадыла. Бизде бир квадрат меттри багъасы 18 минг сом болады. Жашау жүрт комплексин келир жылны декабрь айында бошарыкъбыз, - деди Аслан Дадов.

Күрүлушчупулан араларында таупу жашла да аз түйюлдөлө. Биз мекямлана биринде Хабаздан келип ишлеген бригадагъа да жолукъудукъ. Ала билдиргенин көре, мында ишлеп башлагъаны жыйырма күндөн артыкъ болады. Күннүн иссилиги болмаса, къынналыра башша зат жокъуду, дейдиле. Ишлерин уста билгенле, борчларын тынгылы эм терк толтуургъа көрөшилде.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

Тапланырыу

Бирден кюч салып

Жаңында жыл башланыргъа артыкъ көп заман къалмагъанды. Аны себепли бу күнледе битеу билим берген учреждениялада, сабий садлана да жаныртыу ишиле кыстай баргъан көзиду.

Биз Нальчикде 14-чю номерли гимназияга баргъаныбызда да көрөнбиз аны. Директор Римма Хажбулатовна Жамборова билдиргеннеге көре, август айны биринчи күнүндөн окуну да солуу кезиулерине бошалгъан устазларын хазна къалмай барысы да чыгып, бояу, сюртүю ишлөгө киришгендиле. 15-чи авгуаста ол затта бары да тамамланылышыбызда, андан сора жаңында жыл жылгъа документация ишиле бла көрөширикдиле, программа, планла жараш-дырыллыкъыда.

-Озгъан жылнан аллында мекямын битеу терезелерин пластиклигеге алышындырғанбайыз. Керек жерлеринде терезе ауузлары көнгерттөн эзик, жарыкъылыкъ артыкъ бек көрек болмайткан бир-кабинетледе уа жалханбыз.

Быйыл а косметикалы ремонт бардырылады. Бояла, тыыр, башка көрекли затта алтыргъа гимназияда окутьган сабийлени ата-аналары да болушканыла. Къабыргъала акъланып, боялып, терезеле, эшикке да жуулуп бошалгъандан сора столлагъа көчкеркибиз. Биз 1-чи сентябрьде эшиклирибизни сабийлериизге, көннакълагъа да улмай көн ачарча этарикбиз, - деденди Римма Хажбулатова.

Ол айтханыча, гимназияда 1624 жаш бла къыз окуйду, 124 устаз да ишлейди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алъанды.

Билим берүү

Тинтиулен - шарт жумушлагъа

Элбрус районда бу күнледе 2014-2015 билим берүү жылны эсептери чыгъарылгъанды. Профильи управляемияны тасасы **Моллаланы Сүлейман** билдиргеннеге көре, бу кезиуде муниципалитеттөн мектеплеринде 3130 сабий окутьканы, алдан тышында учреждениялада уа - 1950.

Школада дери учреждения-лагъа 1670 бала жюрюнгенди. Алада кырылды стандартлагъа көре окутуу-юртторуу ишни иилгендирүүгө таң эс бурулгъанды.

Квалификацияны көтөрүп институтта «Образование детей дошкольного возраста» деген курслары бошал 80-дем аслам педагог тийшиси диплом алъанды. Энттэ да 25 специалист а «Введение образовательных стандартов в соответствии с ФГОС дошкольного образования» деген программа бла кочлениргөнди устаптыгын.

Сабийле жюрюнген учреждения-лагъа төлеуучу ёлчими тюрлөнгөн мегеди, оп, алгъадача, 800 сом болады. Ала-я жылы аш берилгенинен ишнөн аячында бир күннөн көп къалмай 66 сом къортулады.

Жанындылыкъыланы санында Управленияны башчысы «Электронный детский сад» деген информацийа система «электрон очередь» ишлеп башлагъанын белгилегенди. Быйылтани тизмесине 82 сабий түшгендиле. Школада дери билим берген учреждения-лагъа бла амалынан хайыры бла 46 бала жиберилгендиле.

«Доступная среда» деген эни программа бардырыргъа хазырланы жында 5-чи номерли гимназияда аслам иш этилгенин да айтханы Сүлейман. Ол билдиргеннеге көре, бу проектни тамамлауға 2,7 миллион сом къортулады. Ала кырыланы эмда республиканы бюджеттеринден жиберилгендиле.

Саулукъаларында бир тюрлю кемчиликлери болгъанда гимназиянын онглары бла түшгендиле. Тийшил жорукъулукъа дайындуулышын катаасындан жетеуленини ишлериине багъа бичилмей квагъанды.

Кырылалттарында бир тюрлю кемчиликлери болгъанда гимназиянын онглары бла түшгендиле. Тийшил жорукъулукъа дайындуулышын катаасындан жетеуленини ишлериине багъа бичилмей квагъанды.

стендле бу жаны бла излемлөгө келишедиле, кереклисича аллай бир барды.

Билим берүү сферада уруннаны иш хакъаларын көтөрүүгө да уллу магъана бериледи. Школлада ишленигендөн орталыкъ айылкъаларын ёччени 19668 сом болгъанды, къошакъ билим берүү бла көрөшенинен - 16450 эмда балаланы юрттеген педагоглары уа - 17634 сом.

«Билим берүү сферада 2013-2020 жыллары чеклериnde айыттыу» деген кырылалттарында бла району школгъада дери билим берүү бөлөмүнөн федэрал эмда регион бюджеттеде 5,2 миллион сом белгөннөрүкүдө. Ача мектеплери башларын жан-гырттыгын, отоуларын ремонт эттерге эмда көрекли затта бла жалчытуугъа къортуулукъыды. Тийшил ишле Былымда 1-чи номерли школын көлкөнде бла 4-чи номерли прогимназияда бардырылышыбызда. Бу болушлукъунан хайыры бла къошакъ халда энта да 65 сабийе көлкөнде бардырылышыбызда.

Бир кырылалттарында бардырыргъуна контролъ этиу имут бла муниципалитеттөдө ишчи къаумум къуралгъан эди. Орас тилден, математикадан, обществознанияндан, химиядан, физикадан, биологиядан эмда тарыхдан экзаменленини бары да белгиленинген замандаа ётгендиле. География, литература, информатика эм инглиз тилден асуна ишлени Нальчикде пунктлада бериргө тиょшганды.

Эм иштөртүлүккөн орталыкъыланы орс тилни, биологияны эмда химияны бергенле көрүгүзгөн диле. Тийшил жорукъулукъа дайындуулышын катаасындан жетеуленини ишлериине багъа бичилмей квагъанды.

Кырылалттарында бир тюрлю кемчиликлери болгъанда гимназиянын онглары бла түшгендиле. Тийшил жорукъулукъа дайындуулышын катаасындан жетеуленини ишлериине багъа бичилмей квагъанды.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

БАНК

Алтын эмда кюмюш аччала

«Россельхозбанкны» Къабарты-Малкъарда белгөнмөндө сатыуда болгъан, кеслери да бағылары темирледен жарашибырлыгъан аччалаңтарын көбейгендиле. Финанс учреждениянын пресс-службасындан билдиргенин көре, бигюнлюк жарылышынчулукъа алапы жиходи аслам тюрлюсон алтыргъа боллукъуда.

Аччалаңтарында бир къаумун РФ-ни Ара банкы чыгъярларында. Тышкыраллары банклары жарашибырлыгъа боллукъуда.

Көлле аланы сауғында бериргө деп алдыла. Адамла «Георгий Победоносец» сураты ишленингэн алтын аччалаң бегирекда сюйоп алдыла. Зодиакны битеу да онеки белгиси болгъанда кюмюш аччалаңтары да барды суралынган.

Көлле аланы сауғында бериргө деп алдыла. Түгъан күнлөрдө деп банк аны «Лев-14» деген тюрлюсон жарашибырлыгъанды. Ол кеси да «Роофф» деген качество бла (носу көзгөчө жылтырап, кеси да пластик орнуда сакланынган) этилгендиле, сураты да лазер гравировка бла ишленингендиле.

«Көлле аланы сауғында бериргө деп алдыла. Түгъан күнлөрдө деп банк аны «Лев-14» деген тюрлюсон жарашибырлыгъанды. Ол кеси да «Роофф» деген качество бла (носу көзгөчө жылтырап, кеси да пластик орнуда сакланынган) этилгендиле, сураты да лазер гравировка бла ишленингендиле.

«Көлле аланы сауғында бериргө деп алдыла. Түгъан күнлөрдө деп банк аны «Лев-14» деген тюрлюсон жарашибырлыгъанды. Ол кеси да «Роофф» деген качество бла (носу көзгөчө жылтырап, кеси да пластик орнуда сакланынган) этилгендиле, сураты да лазер гравировка бла ишленингендиле.

Бизни корр

Окъуулу, фахмулу, аспепли

Аслан Кошевич Эржибов бизни редакция бла эрттеден байламлык жүрнөтеди. Мен а аны бла 2005 жылда билим берину эмде социальный политика беломюнде ишлекенимде танышканма. Педагогика усталықыны, илмуну аныча скойген, алға аныча къаны-жана бла берилген адамғы мен тибемегенме. Алай башта имулада билимине да сейир эттерчады. Ол бізге жаланда оқытууна методикасындан угъай, тарыхдан, маданияттан, адабияттан да стаянла көлтирип турғынды. Көп болмай Аслан Кошевич 396 статьяны автору, ол хазырлайсан ишле 700 чакырып чапырақ болғанларын билгенимде, бек сейир эттэн эдим.

Ала уа жаланда газетлеге бла журналлагың жазылған затлады. Ол чыгарылган школа программалыны, оқыу китапланы, дерспиклени да санапсаны жокъуда. Аланы арапарында эл школлада 2-чи классларда оқытууланылган «Ана тили», 6-ны классдан башлап 10-чукчы дери къабарты-черкес литературадан оқыу китапты-хрестоматияланы, школ орфография сөзлүкю, орта школда А. Шоғен-цукову бла А. Кешкову чыгармаларын оқынуу методикаларын белгилерге тийшиди.

Аны бла бирге он башланынган эмде тамата класслагың къабарты-черкес эмде орус тилемден школ программаланы, көл оқыу китапланы, дерслени планларын, назмупаны, бишораланы редактору то болғанды. 55 жылга ол чыгарылган китаптарын бетте бла тергесен, 11 мин 326 болады!

Быйыл анга 85 жыл толады, алай ол, алтынча, тириди, педагогиги тильтүлерин, билимни ёсдоруюнно, жазгынан да къымаганды. Көп болмай аны бла ушакъ эттенимде, ол Урх элде уллу юйорду тутынаны билгелеме. «Биз он сабый болуучу эдик, - деп халпарлайды Аслан Кошевич. - Алай алдан жаланда бешизи къалыбын. Эки къарындашым да алмайледи. Таматам Солтан РСФСР-ни да, КъМАССР-ни да сыйлы агрономууды, эл мюлк имуланды кандидатыда. Нартюнко көл тюрлюсон чыгарынды, ол жаны бла 18 шагылтык къагыты барды. Уллу эгечим Афиян тууынан элизбизи колхознуда жигер түрнганды. Гитчеби Таужан а уаста болуп 30 жыл ишледени, РСФСР-ни халкында билим беринууно отличнигиди, КъМАССР-ни школуну сыйлы уастады».

Аслан Кошевич да школуну бошагандан сора анда пионер-

вожатый болуп къалады, сурат ишлеуден да дерсле бардырады, шокчуланы тепсерде да юртеди. Педагогика иш ма ол заманда аны жокеригин бийлекен эди. Ол педагогика институтти кирде, анда да юлгюю студент болады, сураты Сыйлылыкыны къангасында окутуп бошагыны турғанды.

Вузун жамаат ишине да тири къатышанды: комсомолун факультет бюросуну секретарыны орунбасары, секретари, институтти профкомуну члени, курсуну биринчи къаумумуну старостасы болғанды. Спорт бла көрешире да заман талханды 1955 жылда Ленинградда РСФСР-ни бийик окуу юйерлери арапарында женигл атлетикадан биринчилигинде 100 метр чабыуда юочюно жерни алған эди.

Жашаууну бир кезиүүндө «Анга уллу къулукъулада ишлөрө тюшгендө. Алай ала да аны усталыгы бла байламлы болғандыла. Вузун айрмалы бошады, Эски Урхда орта школда орус тилемден да литературадан усталыкты этип турғанлай, ол замандагы жарыкъланырды министр Файна Арсаевы аны КъМАССР-ни Жарыкъланырды министерствесуну аппараташына окуу китапланы инспекторчунуу методистини къулугүнна алады.

Арда министри орунбасарына да салыннанда, РСФСР-ни Жарыкъланырды министерствесуну Москвада билим беринуу милдет проблемалары бла байламлы илмү-излем институтуну Къабарты-Малкъарда филиалына башчылыкъ этигендө, КъМКъУ-да усталыланы усталыкъларын ёсдорууно институтунда башланынган эмде школгүа дери билим беринуу кафедрасыны доценти болғанды.

Къайда ишлекен эсе да Аслан Кошевич, илму-педагогика ишин къоймаганды. 1973 жылда Москвада Миллет школланы илмү-излем институтунда аспирантуралы бошад, диссертациясын жетишмили къоруулайды эмде педагогика имуланды кандидаты болады.

Илмуда, башка ишлериnde да болдургъан жетишимили ючин ол «Сыйлылыкыны Белгиси» орден бла, беш майдал бла, республиканы Баш Советинде, РСФСР-ни бла КъМАССР-ни Жарыкъланырды министерстволарыны Сыйлы грамоталары бла көл кере сауғуланнаны. «СССР-ни жарыкъланырдын отличники», «РСФСР-ни халкъгъа билим беринуу отличники» деген атталағы тишиши.

Дагыстаннан уа нек деп ким да сорукъу. Мен да алай. «Адамъа не тюрлю сауға да хычыуун көрүнеди. Ол жаны жетишимили, илгилеке көлленидирди. Манга сауғъаларымы барысы да багъалыдыла, алай Дагыстан Республиканын а мен энчи көрөм» - деп Аслан Кошевич сыйлы ат бла бирге берилген грамотасын да көрүстеди. Андан уа байы жазылыпды:

«Хүрметли Аслан Кошевич Эржеби! 1970 жылда жерни тегепни артыкъда уллу халеклик салгъуланы районлардан дагыстаннан сабийени окутууга эмде юртетиүгэе уллу къыйын салгъаныбыз ючин Дагыстан АССР-ни Баш Советини Президиуму сизге «Дагыстан АССР-ни школуну сыйлы уастыз» деген маҳтаупу ат атайды».

-Мени жашаууда битеу игили-келе да тамата къарындашын Солтанны эмда къадар манга тюбөшдирген көл ахши адамны хайрындан болғандыла, -деди Аслан Кошевич. - Школ жылларымы алсам, багъалы усталыларым Елена Антоновна Баранова бла Ольга Ивановна Тогузава менин адабиятны сөөргө юрттегендиле. Вузда да аламат преподавательлерим болғандыла.

Андан сора тюрлю-тюрлю къулукълада ишлекенди, Файна Арсаевчы, Чеченланы Шамильчы, Хутубланы Ханафийчы, Кациланы Хабуча, Залийханланы Жанакайтыча, Джамалдин Коковчы адамлагы тюбөнен манга уллу насып эди. Аланы илгилекерин менин бир заманда да унуттуркү түйолиме.

ТЕКУЛАНЫ Xaya.

Шабат кюн, 8-чи август, 2015 жыл
Интернет-версия: zamankbr.ru

Шимал Кавказ кюн сайын

Жамаат палатаны членлери эллилени турмушлары бла шағырайленедиле

Дагыстанда Россейн Жамаат палатасы эл тийрелени социал-экономика айнында бла мюлк продуктаданы көбайтнин ашы себебиди деген темагы тынгылауда бардыргандыла. Аны юсунден журналистлөгө правительствуу председателини орунбасары Шарип Шарипов билдиригендө.

- Эл жердө халкыны сана бла Дагыстан кыралда Краснодар крайдан сора экинчиди, - дегенди ол. - Бююн бизни республикагы импорти олышындыры программалы толтурууда федерал дараажада уллу умут этедиле.

«Жаша, эл, Россейн сакыла» деген проектин чекеринде быллай тынгылауда бир талай регионда ётгендиле. Аланы мураты жанызыда проблемаланы ачыккаула угъай, айнууну амалларын табууду.

Кырым университетни ырысихысы федерал иеликке берилгендө

Кырым университетин битеу ырысихы Федерал иеликке берилгендө. Аны юсунден оноону республиканын правителстүсүнүн атталауды.

Айтыргы, кыралыга окуу корпусла, обежектите, административ мекимяда, автотранспорт эм битеу оборудование берилгендиле. Андан сора да, вуз алтъан жер участкалана бла 386, 8 миллион сом тутхан товар-материалындык.

Кырым федерал университет жети окуу эм жети илим организацийнан мурдуронда кыралынды. Аны айнтырыгы кыралын бюджеттиндөн он жылгы беш миллиард сом бөлүнгөндөн. Программалы көре, мында медицинаны, санитар-курорт комплекси, туризмни, агропромышленный технологияларын ёсдориүгө уллу эс бурлуккүдуло.

Ростов областада украинлы къачхынчыланы орнатырга - бешинчи жер

Ростов областада Украинадан къачхынчыланы болжал халда орнатыра бешинчи жер ачылганы. Аны юсунден ТАСС-ха региону келечиси сайтханды.

- Жаны пункт Багаевский райондады. Мында көп болмай къачыл келгенге тохтагандыла. Битеу да беш жерде 1, 5 минг адам кечинеди, ол санда 506 сабий. Ростов областада бюонлюкде 31, 5 мин къачхынчы туралды.

Андан тышында да, регионда эки резерв пункт кыралынды. Ала Матвеево-Курганский районда эм Новошахтинск шахарында орнатылыпды. Көрек болса, аланы хар бири биришер минг адам аллыкъыдь.

Жайны алтындан бери Чеченинге 10 минг турист келгендө

«Тур-Экс» кыралынтар предприятияны директору Элина Батаева айткынана көре, ол былтыр июнь-июльдан эс төрт кереге көлдө. «Аны бла бирге мындыгы сыйтылан жерле бла танышырга, Россейн регионларындан сора да, Америкадан, Нидерландадан, Филиппинледен, Юг Кореядан, Орданиядан, Тюркден келедиле», - дегенди ол.

Туристлени бек скойген жерлери Грозныйде - «Чеченин журагын» межит, Архангел Михаилын табынчы уюю, «Ахмат-Арен» стадион, «Аллея Славы» комплекс эм милlett музей.

Ара шахоры тышында да къэрар затта бардыла. Сөз ююн, Кезеной-Ам көл, Аргун аууз, Лев Толстойн бла Михаил Лермонтову музейлери.

Къарачай-Черкесде индустриализация паркла къуарыкъыда

Къарачай-Черкесни эки районунда көп болмай индустриализация паркла къуарыкъа жер участкалана бөлүнгөндөн. Ногай район (ол трассында къытыйда орналыпды), специалистлени оюмларына көре, инвесторларын бютонда бек тартырылды. Хабедеца да къуарууш материалдан чыгарынан кластер къуарыгъа умут бардыла. Андан сора, Учкекен элде энчи технопарк таамалана туралды.

Республиканы башчысы Темрезлане Рашиддин айткынана көре, биллал паркланы ёсдориүр региону инвестиция стратегиясында салынгыпды. «Тийшлү инфраструктура бла жалчытылынган тийреле республикабызын төркөнүнүн чыгарынанындырылган туралы», - деп КъЧР-нин матасаты.

Къобанда завод көк морту бла бишлакъ чыгъарлыкъыды

Къобанар крайда завод көк морту бла бишлакъ чыгъарлыкъыды. Аны юсунден предприятияны директору Сергей Гаранин билдиригендө. «Энди сыйнау партия хазырлантанганы. Ол токонлек жетдиригендө», - деп анынлатханды ол.

Таматада айткыннан көре, суктагъа завод бир тонна этерикди. Продукциянындычы соруута көре болгулуккү. Бусыяттада бир ненча белгилүү компанияла бла келишилмөлө этилгендиле, сөлешүүлөн андан ары бардырылдыла. Тыш кыралыдан келген бишлакъланын багъалары эки минг сом эди, ата жүрткүүкү - эки кереге учур.

Лир чыгъармалы да көргөзтөнбиз, - дегенди бараны таматасы Рита Кужева.

Арина КИЛЯРОВА.

8-чи АВГУСТ - ФИЗКУЛЬТУРНИКНИ КЮНЮ

«Спорт бла кюрешиу къанны тазалайды, жюрекге, мыйыгъа, санлагъа да жарайды»

Физкультурникни кюнү 1939 жылдан бери август-ну екинчи шабат кюнүндөн белгилендө. Ол кезиуде спорт болмаянча терк айнып башлагын эди. Ол да сейир тилюйлду - къыралда анга магъана тийишиси-ча берилгенди. Баш жорукъ саулукълу жашау бардыруы эди. Абадан, гитче да кружоклағы, секциялар дайым жюрөндөнди. Бир аууку заманни ичинде ол затла унутула тебиреген эдиле, алай арт жыллада ол ахшы төрел къайтарылып башланганынди.

Къудайланы Чукаини жашы Керим Яникойн орта школунда отуз жылдан аслам заманни урунды. Сабийлени кёп тёлөөлерин физкультурадан юрете, аланы саулукъларына, айнуларына къайтыра ишлейди, уллу сунамыл устазларыбызданды. Бююн ол бизни шакшак нөгеребизди.

- Керим Чукаевич, бу усталькыны биреуден юлгю алыпмы оғьесе жюргөзигиз тартып-мы сайлагансыз?

- Физкультурадан юретирге ниетим гитче заманындан да бар эди. Бу дерсни кесим да бек жаратханма, сора устазларым Гелистанланы Идрисини жашы Салихни (жаннети болсун) бла Албобланы Хусейни жашы Альбертини хайрындан спортуң бек сионю къалгъан эдим.

- Заманни излеммери, жашау түрлөне барады. Арт кезиуде компьютер, техника айынгъандыла, кёлпени, билюнда жаш адамларын, эслерин, баш заманларын да байлегендиле. Ата-анала баалаларын, экрандан айрылып, арбазгъя кючен ашырадыла. Сиз кёп заманни ишлейсиз, къалай сунасыз, билюнлюкде сабийлени спортта сейирлери таркъайғанымызды?

- Бизни школну, элни юсунден айтханда, хал сиз айтханады деялмайма. Ол угъай, сабийлени чапхандан тялямайызыз, алагъя топ оқынча жетиштирдилмайызыз. Билюнда администрацияны себеплиги бла гитче футбол ойнарача жалған кырдыгы бла майдан салынганын, къыла, жаша да ары бек кёп жюрөндөле.

Алгъарақълада бир къызынчыны анасы келген эди, сабийими Интернэтден айыралмайда деп. Аны биже волейболдан секциягъя жиберирин айтама. Энди ол, спорта кёлленип, сетьледе заманын бошуна тас этмейді, кесине керекли затларын излеген болмаса.

- ЕГЭ-ге хазырланыу оқуучуланы кёп заманын, къарынуң да алады. Быллай болумла-

жыйылып ойнаучудула.

- Волейболдан жарау этгенизини энчи айдыгъызы. Бу жаны бла жетишмелиригиз а бармыдыла?

- Окъуучулар арапарында спартакиадада биринчи юч жерден энишке тиошмейбиз, майдалсыз бир кере да къалмагъаныз. Алгъарақълада Черкесскде регионла арапы турнир болған эди. Ары Яникойн бла Бабугентни жыйымдыкъ командасын элгөн эдик. Макытланы Арсен бла баргъаныбызда да, ючончо жерни алгъаныз. Былгайда анга

турадан энчи нормативлени толтуурға тийишиди. Окъуучула аланы этапалыдыла?

- Шёндю сабийле бираз къарысууракт болғандыла. Аны сылтауларындан бира - Интернет бла чеккис кёп кюрешиудо. Бусагъатда ГТО-ну («Урунургъа эм къоруланынгъа хазырма» деген физкультура программа) къайтарылады да, окъуучула аны мардаларын толтуургъа кюреширикдиле. Асламысы аланы бералады дөргө боллукуъ.

- Мен университете окъугъ-

да ала спорт бла кюреширге уа жетишталамыдыла?

- Хау. Сөз ючон, мен, сагыннанымча, волейболдан секцияны бардырама. Ары жюрөнгөн кызынчылык көбүрек заманни жарака этдириими окъуна тилемдиле. Алай мardagъa сыйныргъа кюрешебиз.

Школубузда да аслам секция ишлейди: дзюдо, бокс, волейбол, баскетбол, футбол. Сабийле аланы барына да жюрөндөле, бири бла чекленип къалмай, экисине-юсюнене барында да бардыла. Гитчеле арымай-тамай барысына да къатышыргъа кюрешедиле. Абаданырақъларыбыз да ылыкъыга бир юч кере

къатышыргъа болушканы ючон элни администрациянына ыразылыгъымы билдирирге сөеме.

- Дерслени бардырырча уа хар на керегиз, оборудова-

ниягъыз а бармыды?

- Директорубуз Габоланы Назирини жашы Мухарбий себепликтерге көрөнчеди, бир заманда угъай демегендиле. Бир эришигүе барыргъа, не транспорт бермей, не болушмай къоймагъанды. Амалы болуп, инвентарыны тандырады. Кёп болмагъанлай волейбол, баскетбол топпа, аркъян, брусьяла алгъаныз, энди матла да берирлерин сакълайбыз.

- Керим Чукаевич, физкульту-

анымда, физкультура дерслерибизде бизни саулугъу-бузгъа кёре эки къаумумъя юлеше эдиле. Сизде уа ол шартлагъа къараламыды?

- Алгъа алай этер умутубуз бар эди, алай элде саулукълары осалла аздыла. Бек болса, классда аллай бири тюбеучуюндо да, аны башхаладан айырмайбыз. Ол аны ыспассыз этгенча, къарысууzugъа санынчан болгъаны себели. Багыя бичгенде уа, халын эсге алабыз.

- Билюнлюкде саулай къыралда да спорта болмаянча кёп магъана бериледи. Сиз къалай сунасыз, ол не бла байламламыды: адамлары

саулукълары аманнга кетгени оғьесе аланы жетишмилеге көллендирир мурат блами?

- Былай алпып къарагъында, адам баш сыртындан жатып туургъа деп угъай, урунургъа деп жаратылгъанды. Ол иши, этими бла ёсюп барыргъа керекди. Эринчеклик игиге көлтиремейди.

Арт заманда адамла зат этмегендөн мардадан семиз болуп башлагъандыла. Ашагъаныбыз жарактагъа керекди да, аны не терлеп, не ишлеп «көйдөмсөнгө», семирип, къарысуз болуп барлыкъды. Шаагүот, саны да къынайлан төбүреридиле.

Шёндю къара иш жокъду, бир-бирле къаламдан аурун кётюрмейдиле, чарх а къарыну излейди. Спорт бла кюреши тазалайды, жюреке, мыйыгъа, санлагъа да хайрылды. Ол а эм иги солуду.

- Сора кёбүсүндө олтуруп ишлөгөнгөнеге къаллай управненияла эта турсала игирек болур?

- Акъырын чапхан не заманда да игиге саналгъанды. Күннеге бир кесек чабыдан хайрылды жокъду. Алай да этип, ыыйкъыз а бир кере оқынча бассейнде жюзюп чыкъса, ким да хата көрлөк тилюйлду. Аллай гитче жарактагъа жетген зат жокъду.

- Мен ангылагъандан, физкультура, спорт адамны саулугъу-бузгъун сакълагъандан тышында, аны низамгъа саладыла, муратына жетерге юрете-диле.

- Кертиси бла да, алайды. Сөз ючюн, спорту кесине алчы болалам дегенча бир тюрлю борч сала эссе, оп баш заманын анга көре къоратады, не компьютерни къяды, не бир баша көркисиз затладан кери болады. Аш-азыкъын да тюз ашайды, хар нени жутуп бармагъанлай. Ол барысы да низамлыкъга көлтиреди, низамсыз айсан не окъуугъа, не ишге туралыкъ, не адет-намысы жиорю-татлыкъ тилюйлудо.

- Ахырында жаш адамлары бызгъа не айтырыкъ эдигиз?

- Иги оқуғъуз, билим алгъызы, саулукълу болугъуз!

Ушакъыны КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия бардыргъанды.

Экспедиция

Ағъачланы сөзөргө умутлудула

КъМР-ни къырал Аграр университетини «Агробизнес и землеустройство» факультетинде «Лесное дело» бөлүмөнүн студенттери «Приэльбурсье» милдет паркда бардырылгъан иму-тинтиу экспедициягъа къатышандыла. «Плодо-воощеводство и виноградарство» деген кафедраны таматасы бла бирге ала ол тириленин ағъачларыны болумун бир ненча жылны ичинде тинтир умут бла контролю ишле бардырыллыкъ жерлени белгилегендиле, деп билдиргендиле университеттеден.

Бу иш 21 - 28-чи июльда къурал-

ғанды. Анга студентле бла бирге Экологияны институтуну келечилери Нелля Цепкова бла Зарема Бербекова да къатышан эдиле. Экспедицияны къаумумна киргөнле визу ректоруна Аслан Апажеве бла аны орунбасарына Анзор Езаовха эмдя паркны башчысына Залиханланы Юртке бла анда тамата ағъач къалауругъа Чочайланы Маликке иму-тинтиу ишни къуаррагъа бла тишилсича бардырылгъарга болушканлары ючон ыразлыкъларын билдиргендиле.

Бизни корр.

БИЗНИ ЭСГЕРТМЕЛЕРИБИЗ

Закий поэтни, керти адамны сыйфаты - аны атын жюрютген театрны аллында

Бююн «Заман» газетни бетлеринде къабарты литератураны мурдорун салғын жазычу Али Шогенцукову (1900-1941 жылла) эсгермесине эс бурғанбыз. Алай алға аны кесини юсюндөн бир къяум сөз. Элде школну бошагъандан сора Бахсанда, Кырымда, Тюркде оқтугъанды. Андан түрган журтуна къайханында, революцияндан сора тюрлениүлөгө къайтады. Жашауда билим берүү эм жазычулук бла байламы этиди. «Къарахапкы» газетни бетперинде къабарты тилини юсюндөн айтады, жарлы халкыны билимге чакырды.

Ол бир неңча тил билгенди, алай орус литератураны артыкъ стойгенди. Къабарты-Малкъар областында Жазычуланы союзунда да ишлейди, анда жаш төйнө улу эс бурады. Алим Кешоков, Бетал Куашев, Адам Шогенцуков аны устазларына санағанында. Ол къабарты фольклорну жыйынгы, аны бир жоркулгын көлтириргө да салгъанды улуп къынан.

Литературадан тышында жазычуу къыралда, дүнияды да бола түрган ишледен да узакъ тойолу эди. Ол замандагы политика болумуну юсюндөн оюному айтханды. Аны Испанияда бола түрган урушка атталын назмалары да барды. Улуп Ата жүрт урушка да биринчилен санында кетгенди. Ол болгъан эшелоннан кёкден фашист самолётта аттырып, кёлле алайда жан бередиле. Сая къалгъанда немисиллени къолларына, Бобруйскдагы концлагерьге түшедиле. Али алданы санында эди. Кеси да замансыз анда жоюлгъанды.

Жазычуу, поэт къабарты тилини айнугуна улуп себеплик этгенди. Чыгъармаларында халкынын төрелерин бла орус, совет поэзияны жоркуларын биргэ келицирдигенди. Аны «Мадина» эм «Къамбот бла Лица» деген чыгъармаларына театрда да бургъандыла эслерин. Биринчиси кёл болмай жанындан салынганды.

Али Шогенцукову атын Къабарты тетртгэ атталында да башдан тюйюндөл. Жазычуну эсгермеси аны аллында 1990 жылдан бери сөөледи. Автору Михаил Тхакумашев, архитектору Виктор Чуринову. Аны юсюндөн Алтайдан Жаукар «Монументальная скульптура Кабардино

-Балкарии» деген китабында толу айтады.

Нальчикде жашагъанланы эслеринде болур, Али Шогенцуков атында театралында байлада къабарты литератураны мурдорун салғын жазычуга эсгерте салынырыкъыда деген белгилери бир талай жылны алайда тургъаны. 80-чи жыллардын ахырьында, поэти 90-жыллардын жууукълашиб келгенинде, магъанасын тас этгенди. Алай болгъанлыкъыга, ол Къабарты-Малкъарда монумент искусство чыгъармаланы санында бек игиледен бириди.

Алай мындағы скульпторла ол ауур ишке узалыргы ашыкъымагъанды. Жаланда Михаил Тхакумашев къаштышанды анга, ары дери Бахсанда аны эсгермесин ишлекен уста. Шогенцукову сыйфатын бил от бир неңча тюрлю вариантын этген эди.

Эки жыл кюрешгендеги скульптор аны бла. Михаил Хамидовичи ишине КПСС-ни обкомуну биоросуну членлери да сакъ эдиле. Ол заманда эсгермелесе жаны бла комиссия бар эди. Аны башылышыны биринчи секретарь Евгений Елисеев этгенди. Ала скульпторуна мастерскоюнда бир неңча көре болгъандыла, жазычуну эсгермесини бек тап моделин сайлар ючон. Партия күлгүлүкчүлүк басыгатта Къабарты театрны аллында сюелгенин тап көргендиле.

«Башка вариантауда да андан осал той-юл эдиле, -дейди уста кеси, - алай комиссия анга ыразы болгъанды. Мен аңа үгүй демеген эдим. Эсгермени ачылыу поэти библиейне жораланганы сөбепли ол болжалгъа жетишир ючон, ашыгъырсы тюштегенди. Скульптураны керекли формагъа көлтиригенден сора аны Мытищие элтип, багъырдан анда

күюлгъанды. Ол андагы художестволу совете да көргөзтөлгөнди, анга художникеле бийик багъа бичген здиле».

Автору оюмуна көре, ол Къабарты театры жанында жеркө тереклени жанында сюелирлө көрек эди. Алай республиканы таматалары аллында салыргы бергендили бүйрүккүнү. Аны себепли эсгермелеси сыйфаты бир кесек алгъынны магъанасын тас этгенди. Алай болгъанлыкъыга, ол Къабарты-Малкъарда монумент искусство чыгъармаланы санында бек игиледен бириди.

Тхакумашевине жигити, паркдагы шинтиде къолларында да көкнөргөнине къысып, кесини ёз сагыышларына кетип олтурады. Инбашларына атывлан палтусо, поэти күчакъылап, аны санын тюрлю-тюрлю ызла бла хар жанындан да толтурады. Алай скульптору монумент кючон тас этгенди. Автор, поэти сыйфатын сураттады, анга лирико-поззия хал береди, Шогенцукову кесини чыгъармаларына келишидире. Скульптор багъырны энчилигин ахырында сөбепли жигитини эмоцияларын, темасыны да тол ачыкълаялгъанды. Монументальный жанрда болгъан жоркуларын да бузмай, кесини мурттына Михаил Хамидович жигитини психология жаны бла суратлагъаны бла жетгенди.

Эсгермеге автор умут этгендече орнатылмагъан эссе да, ол төгерекдеги табиғаты, алайдыны парк, Къабарты театрын мемориалдарында да жашырмайды.

САРАККУЛАНЫ Асият. АППАЙЛАНЫ Жаухар.

Литературалык жылды

Орус, совет литературада бардыла аллай жазычулу, поэти жеңашулары Кавказ бла байламы болуп къалгъан. Ала таууланы, мында жашагъан халкынан юслеринден жазылы, битеу улуп къыралыга белгилүү этгенди ле алани.

Озъян ёмюрню экинчи жарымында уа бардла бардыргында ол теманы десек, ётюрюк болмаз. Ала - романтикалык жанла, къадарларын таусуз къермалыгъандыла. Бек иги назмалары, жырлары да походлода, къая, тау түпеллеге чыкъында неда андан түшгенде туугъандыла. Поэт, бард, журналист, актёр, драматург, жазычуу, къаячы Юрий Визбор да (1934-1984) алани санында.

мимо тебя на уровне глаз скользят вниз вершины четегских сосен, их золотые стволы, то прямые, то крахистые, то разошедшиеся надвое, как лира; когда за этими соснами начинают проглядывать белые купола Эльбруса – начинавшись всей душой ощущать, что ты вернулся, вернулся, вернулся, то ли к мечте, то ли сожалениям, то ли к молодости, то ли к прошлому, к местам ушедшем, ныне утраченной радости, к свежим снеговым полям, где мимо тебя, как юная лыжница, много раз пролетала несостоившаяся любовь...»

«Автор песни» деген кызыла хапарында ол Минги тау бла байламбы белгилүү жырны къалай туугъанын, аны ким жазычындын юсюндөн айтады.

Помнишь, товариши, белые снега, Стальной лес Баксана, блинда-жи врага,

Помнишь гранату и записку вней

На скалистом гребне для грядущих дней...

Ал жыллада бу тизгинине къайды да жырлагъандыла. Эсимдеди, школда бизни устазыбыз Гумалана Салима Далхатовна да, аны сөзлери жазылы, граната салып къойтканларын, артда табылгъанын юсюндөн айтханды.

Визбор хапарында жазғаннан көре, жырны автору, алъинист, аскер, разведчик Роман Петрович Долина эди. Ол, Эльбрусын түйрессинде урушлада жаралы болуп, госпитальгъа жан атхан кезиүе. Элбрус чыгъармаларын жигити окуяна болады.

Повестинде баш жигит, Минги тауну тобондө кафеде олтура, кесини жеңашуларында салынма-сакъ, жарамаз. Белгилүү «Теберда» деген назмусун 1952 жылда этгендеги, къараачайлыса сорғонде болгъанды. Бир кесек алай да аны кёл аллы бла ётедиле: «Когда впервые после долгой разлуки над твоей головой жужжат ролики на мачтах опор; когда кресто канатной дороги ровно и мягко поднимает тебя вверх; когда

бла сюөргө, уллу, халал жокек да керекди.

Дюгердеги Цей бла байламмы чыгъармасы «Цейская» мудаха оюмла көлтире эссе да, автору ахыр жыры болуп, андагы лагерни атын айттырғанды. Көртиди, аны сээлериnde, музаксында да барды мудахылкы. Барды, мында къурьында биикниккеге чыкъыланы саынлыкъ коймай, алада бушууға тюбергө боллугъун да жашырмайды:

«Эти хребты нам супили и радость, и беды,

Издалека звали нас, чтобы мы их прошли.

Былайда поэт, бард Юрий Визбор түрган журтун, Россияны, Москванды да жырларында төрөнди. Көнүзүн, жыры жоралагъанды, көлөмдөсүн айттырғанды. Көнүзүн, жыры жоралагъанды, көлөмдөсүн айттырғанды. Айлай төрт тизгинин көлтирилсем да, тамам сунама:

«Теберда, Теберда, голубая вода,

Нет красавиц твоих голопей.

Я б остался всегда коротать здесь года,

Если б не было русских полей.

Жырчынында кючю андады, ызындан андан арды элтепсе, ол башлагъан жумуш ёчюп къылмаса. Бу жаны бла барды насыбы тутханды. Ненча жаш, къыс алгъанды да жашырмайды.

Поэтини аты бла фестивальда бардырылады. Ала Москвада, Төвөр эм Архангельск областында, Северная Осетия-Аланияда, Къабарты - Малкъарда ётедиле. 2008 жылда 27-чи марта «Приэльбрусье - 2008» атты VII Тау лыжчыларында автор жырларынын фестивалында көзүнде. Чегет тауну башында жырчынын көзүнде. Аны назмалары къанат берилди.

Ташлыланы Асият. Аппайланы Жаухар.

Юрий Визбор бла таула

*Приду сюда хотя бы весной
И встану в час заката-*

*Два Когутай надо мной,
Как два балкарских брата...*

*Потом уеду в край иной,
Но будет помнить святыя-
Два Когутай надо мной,
Как два балкарских брата.*

Былай жазычынды Юрий Визбор 1977 жылда Памирде болгъанында.

Когутай кими,nedi? Ол да, Элбрус, эки башын тауду. Уллу Когутай, Гитче Когутай дайдиле. О. Окладникову «Олең Золотые Рога» деген китабында «Когутай - у алтайец образ мифического антропоморфного охотника. Небесный охотник», - деген октүргъа боллукъуда.

*Алтайлыпа малкъарлыла-
жууукъ, тюрк тилли халкында.
Когутай кёк бла байламы болгъанын сёэн сесинде да ан-
гылашынды. Позд да эки халкыны бирдикден этди. Минги тауну эки башынтын эсизбизге көлтире. Аны эки тауул улан бла тенглещирсе. Автор, бутыгзине музыкала салып, жырны кеси*

ЭСКИ СУРАТ

Чегемни юлгюлю къызлары

Ариу къызыла. Жарыкъ кёллюле, ахшы мураттыла. Бирер жерде уруна, аттарын иги бла айттыргынла. Юлгюлөг тийшилие. Жарсыгуя, квадарлары кеслери мурат этгендеч болмады.

Ортадагы олтуруп турған, ақы гебенекча, ариу тиширылу «Беллайланы Жамботту» къызы Фаризатды. Урушу алпинда жыллада Чегем райкомун бёльмөнүн таматасы эди. 1942 жылда немисли фашистлар аны илишаннга салгынданыла. Аты «Заман» газети редакциясында мермер ташда алтын харфла бла жазылып тұрады.

Сюелгленеден сол жаңындан биринчи Таппакханыны Күбайнаны къызы Чажкуду. Элде ара мюлі күралғында, фермага ийнек сауарға ишеге чыкырган биринчи тиширыладан эди. «Сыйлылыкны Белгиси» орден бла сауғаланнганды.

Ортада сюелгентиширыну атын тохташырылмайдын. Ким биледи, газет оқыу-чуларбызы араптарында аны танығаннан чыгар еселе уа! Анга бек ышанабыз.

Он жаңында къыйырдагы тиширыуда урушу алпинда, аты айттырган ийнек сауучуладан бири эди. Ол «Беллайланы Кьюзуну» къызы Шамкызыды. Чажку бла бирге колхозу ийнеклерин сауарға чыкырғанды. Ишеге болдурған ахшы көрүмдөлөри ючин «Сыйлылыкны Белгиси» орден бла сауғаланнганды. ССРР-ни Президиумуна Баш Советини депутаты эди. Уруш башланнгандан сора квадары белгисиди.

Басмаған ОСМАНЛАНЫ Хыса

хазырлғанды.

Келигиз, бирге ышарайык

Тәзімюю къурутгын жаш

Жансох жынын адамды. Анда-санда тенглерин көнкүнья чакырып сыйлауду. Бу жол да ақьасқалла анын жаңынде төспини төгерегендін алып олтурдула, харпаңдауда. Ашай, сырғын чөлгөнгөн, шүәлпәдән бири билай айтты сөлешди: «Алан, Жансох, бу жаңыз жашынғы юдегидеги этер заман болғынан, нек тұраса?»

Алайда шапалықта эте турған жаш а: «Ол беркі болғын киши жашына къыттын алымры дейсіз?»-дегенени айтты, тышына чығып кетди.

«Эки» алгъян къызғы

«жапсарыу» сёзле

1985 жыл. Къабарты-Малкъар кырал университетте кирирге келген абитуриенттеги ата-аналары, жокку-жокку болуп, медицина факультеттеги алпында сөнелдиле. Мекімнің эшигіндегі экзамен беріп чыкырғанда ес барыда. Ала алай турғынан, бир къызынк жилил чыкыдь. Алайда сюелгленеден бир къатын, аны күчкүлпәгандан да этил, көлөн жапсара: «Кімладанса, балачык», деп сорды.

-Улақладанда! - деп, къыз, жилямукъыларын назар көлчугұту бла сорте, жуаш берди.

-Балачык, бери ёғозле, бугала да кирапмайдыла, сора улақла, көзозла не къарыз этаңсында, деп ышарды тиширыу.

Какта суху узапты

Дүниенін иги заманында тау элледе жашала - къызыла, бирге олтуруп, ингрейсайн ойнай, көле, заманларын зауқылу оздурғында. Аллай ингрелени биринде ала жынылған жынно иеси алаға күрмач эттеги. Бир омакъ, къубулчакъ къыз нартош бортюклені бирим-бирим алып, аланы тишири бла этил атамалынана жашала сейрісінін, бу къытамақтаң койде да алай азмы ашай болуп деп, бир бирліне сорулу къарагъанды.

Кеч болуп, хар ким жаңын табылырғы аша къынғанды. Хылыяр, кюлкючо жашала уа, келишип, къубулчакъ къызыла көрінмелек барып, аны жаңында ожагындан къарагъанды. Къыз, отоуга кире көлгөндей, сыйнұрыға тағызып турған жаңын кесине тартып, къалакыны топту-толтуруп ашагынан көрүп, кюлкючо, къабынбыл, юй башындан секиришип тошгенді.

Аппа бла туудугү

Нығыышда олтурғын ақьасқалла тош намаз еттеги деп, юйерини атлыны, аузланып, көй да турмай къайтды. Жансох билямукъдан тоюп, эт ашагын сундуруп, жау жүгү мыйығынын слайп, олтуруучу же-рине келіп чөкдө. Бир сөксекден туудугү, чабын келіп: «Аппа, ол сен зирнелеринге, мыйығынга сиртоңчу көйрүр кесеки киштик ашап къойғанда!», деп, жарсып сөлешди.

Буруну алдагъанды

Бир киши элден чығып, төш бла жайкында бара болғынан. Ол не къадар ерле барса, ким эсе да бекден-бек сыйғырғынча көрүнгенді. Ярабый, кимди бу мені ызындан былай сыйғырып турған деп, оп, артка буруулуп, салып нығышша келгенді. Ол заманда билгенді кесини буруну сыйғырғынан.

Сабанчыла хычинсиз

Къалдыла

Къынан ана баш ауу көй болмай алынған келинине: «Бююн сабан сююрөре изеу жыйынбаңыз. Алаға хычинне этсент зди. Картоф бишгенді, ун, бишшак, жау столдадыла. Мен ары барып, терк сыйтаймай», деп кеттегенді.

Кермакхан, кертиси бла да, көп турмай келди да, аш жоғе кирди. Келини акъярында жаулугу да манылайындан ири да зиншеги тошшоп, терлегенгелери барып, печь кюсюнде абызырап көрешнен көрді.

Хычин ичпени бла тылы кесекин бирге көлиништалмай, къара-къатыш этил, аланы къытама табага салып, оп да чыр-чыр этил, отону ини тиютонден толуп тұра эди. Ала бла сабан сюргенгелеге хычинсиз азық ашаршы тошгенді.

ЛУКЬМАН улу М.

Біліккүнгілік гороскоп

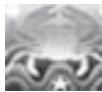
КЬОЧХАР. Бирлеге ахча борчлу болуп тұрағында сөзегиз неда бир жумушта көлшіншінде болуруна бла къалырна танытысында сөзегиз, анын жаңындауру къозғарғы ашық мағызыз.

ТАНА. Жанғын документте жараңдырыу неда сизин кесигизге уллы магъананы тутхан оноу этиу бла бираз мыйығыз, алайыз жанғылычларыгыз жаңын артда уллы соқуранырып төшер.

ЭЗИЗЛЕ. Күншеге ахча ёңкюч бермегиз. Бу жынын сатыу-алынға артық иғи түйөлдөл. Тиширыла соймекликлерине тибек-риктерине бир бла дыншамасында.

АЙЫРЧАБАКЪ. Чыгырмачылықты ишеге талпынында улупузында уллу болурукъду, ахча фойда тюшюрор амал табарыкъызы неда ишигиз бла байламлы ахша хашар эшитириксиз.

АСЛАН. Халиғизин сансыз этил къоймагызы, керек эссе, саулуктун күочлөргө ахчагызынын къызғанманғызы. Партинерларызында бла халлада да сабыр болуруга көренишигиз.

КЫЗЛЫР. Жынын күншеге ахча да башалындырыды. Сизин къолайтынызын иғленинде рирге себеплик этерик ишеге къошулурга чакырылғызыла. Ала жаңындауру сабынан жаңындауру тибек-тиде келиши меулюп чыгарып болурукъду.

БАЗМАН. Илму ишеге бек тап заманды. Ахча къолайтыныз жауға көнкүнде чакырырча той-юлду, ол себебенде къонақтың кесигиз барырга көренишигиз.

АҚЫСРАП. Жашаугъа көз къарамығызында көре болурукъдула ишигизде жетишимле да. Алайда да, тоз оқомлагызы, хайт дегиз!

МАРАУЧУ. Юй жаңында түйіншіліктери. Аны хатастанындан жаңындауру сабынан көрүшмелүү түрүрдүүшүнде. Ала болмас жаңын, бары жумушланы бирге этигиз.

ТЕКЕМЮЙЮЗ. Той-ну-ююнин сюйгенле бу ыбыкыны эригүнүүлө санаракызыла. Кызыны бла жашын арапларында халлада тутхулуукын излегенле уа насыпты болурукъдула.

СУУКҮЙ. Хар жумушха да тири узолъанызындыз халиғизни иғленинде алынан базынан түрүнде ишилек көллендирлиди.

ЧАБАКЪЛА. Жашауу түйүзүнде жаңын түрлөндирир жаңын да ычыхындырымзаты көренишигиз. Сиз хайрысыз, файдасыз суннган ишеге къошулатай къолмадыз.

8-чи августдан 15-чи августта дери

Полиция

Жүчүккүларына къайтарылғынды

РФ-ни МВД-сыны Черек районда бёлжүмюне Оғзары Малкъардан 43-жыллықты эр кишини жүчүккүлары бир ыйыкъынында алға ол Терс-Къолға кетип, андан бери анын жаңынан жүчүкъы да белгилі болмайтына жарсылык келгендиле.

Оператив-излеу ишлене жайырындан эр киши къайда болғында тохташырылғынды. Оперативникке бла шашы бардырғындан сана ол жүйене къайтанды.

Чулғында - 172 грамм марихуана

РФ-ни МВД-сыны Черек районда бёлжүмюне уголовный розыскыны полициячылар участка уполномоченный бла бирге оператив-титини ишлени кезиүнде «Эски Черек-Сүкен Сүү» жолда ВАЗ-2106 машинасы тохташындыла. Аны ичинде Псыгансу элден 1987, 1988 эм 1989 жылларда туғындау чыгууленауды.

Машинада түнтінде, аны арт шинтингенде кырдығы бла бир чүлгүм тохташынды. Экспертіза тохташырылғынча, оп марихуана наркотики. Кесини аурулуп тұзуғында. Бу бузукъулук бла байламы уголовный иш ачылғынды.

Жол

Къыйын жанғылыч

Орта көн көндөз 14 сағатта ВАЗ-2106 машинасы 29-жыллықты водителі «Нальчик-Майский» жолын 27-кеилметтінде кесини жолундан чығып, КамАЗ бла көзүнде.

Аварияда женгил машинаны водители эмде аны биргесине барғын 32-жыллықты эр киши алған жарападан алайда оқуна ёлғендиле. Машинада болғын 26-жыллықты тиширу аяктыңа жаңынан жолундан чығып, КамАЗ бла көзүнде.

Бу къаяғы болғын жерде оператив къаумын следовательлер ишледиле. Авария не салыста бла болғынды түнтиледи.

Бизни корр.

Топалайчыкъ

Холаланы Сафиянта эки жыл bla беш ай болады. Кеси да Хасанияда жашайды.

Семинар

Къара-Сууда - этнография школ

10-15-чи августтада Къара-Сууда жаш блогерлени бла журналистлени биринчи тау-этнография школлары боллукъуда. Анга жыйирма къыралдан жүзден аслам журналист къатышырыкъды. Ала элчилени жаша түрмушлары бла шатырленириктиде, ала бла байланымъуда жер-жерли адёт-төрөгө тюшюннөрүндөлө.

Семинарлана бла усталькъылары класслада сынамлы блогерле алағыз Интернетин онгларын тюз хайрлана билирге, болумлары эм адамларын көспиринден сейир материалларын хазырларга, суратлары ариу алырга юретириктиде. Къо-

накъла Къара-Сууну юсюнден статья жазарыкъуда, ала уа артда элни, анда жашагъанланы юслеринден китапха кириллекилем эмдә Интернэтде «Википедия» салынырыкъдыла.

Бу школуну «Содружество» халкъала аралы жаш төлөю жамааттын организация, РФ-ни Билим берүү эм илму министретсөсү, Къобанын къырал технология университети, «Регион онлайн»-информация агентство КъМР-ни Правительствосуну, Черек районуну эм Къара-Сууну администрацияларын болжупкылары бла къурайдьыла.

Билдириу

Чаришге чакъырабыз

9-чи августа 12:00 сағаттада Нальчикни ипподромунда чарыш боллукъуду. Эришиуле «Дерби», РФ-ни Эл мюлк

министерствосуну эмдә «Москва шахарны» сауғалары ююн барлыкъды.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хая (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪСЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАККУЛАНЫ Асият
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.

Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газеттасынаны эм асламлы информацийны эркинликлерин къоруулажаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекция 1994 жылда 14-чи иондан регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газеттасынаны эм асламлы коммуникация жаны бла къырал комитеттин компьютер службасы хазыр эттениди.

Газеттасынаны эм асламлы типографиясынан басмаланганында, Нальчик шахар, Ленин аты проспект, 33

Номерге графикке көре
19.00 сағаттада къыл салынады.
20.00 сағаттада къыл салынганда

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГъАРГЪАНЛА:

Беппайланы Муталип - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары;
(1, 2, 3, 4, 7, 8-чи бетле),
Бийчеккүлдүн Жаннета - (5, 6, 9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 1346

РЕДАКЦИИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru

ХАЙЫРЛАНЫУЧУНУ КЛУБУ

Битеулей харбызланы сайларгъа!

Астрахань харбыз - ишексиз качествену болгисиди. Россейде сезоннага 200 минг тонна къолан наныкъ сатылады. Специалистте айтханга көре, биринчи къауммалы рынокагъа июльну ахырында келедиле. Кеслерини сабанларында фермерле, орус сортлардан сора да, уллу регби топлагъа ушагын гибридлени ёсдюредиле. Дагыда бизни базарларыбызда узбек, кытай болукъор харбыздан төркөмдөн көрүнүлөнө.

Сатып алыну жорукъларыны июнден жети бош хапар

Матал. Тёгерек эм зугул харбыз да бирча татбул болурагъа боллукъуда. Эм кереклиси, аны бир жаны липпыш болмасын. Тюкенчиле «жанын жукълатханды» деселе да, ийнамагъызы. Батылуку харбызын ол терк ёсерча аямай бакъгъанларыны юсюнден айтады.

Торсюн. Ол да билдириген зат тюйюлдо: арт кезиуде алай бир соң жайылганда: ала ызылары бла къараптам-жашилле эм акт къараплары бла, ахырда ызылары болмагъанда да. Харбыз ишексиз кесин сызлары бла къылым жашын болурагъа керекди деген ангылау къартайтанды.

«Кинди. Сатып алышула кёп кере харбызынды гүлден къалтам уллу тапны кёрюп, бу тишириду дейдиле. Гитче - эркегыры. Кёбюсүнде - ол тюздю. Алай «тишириу» тапты боллукъуда дегенин юсюнден айтмайды. Сынаула бахчачылы «жашчыкъланы» бла «къызызыкъланы» чөллеулеге къарал айырадыла: эркегыры харбызыда ала азыда эм уау-

да, тишириунукъунда - уллу, санлары да марадасы кёп. Айды да, бу жорукъга көре сайларгъа тишишиди: чөллеуле бола тюкнүоргө сөзесиз, уллу «киндиги» бла алышыз, алай ёчлюгююз жокъ эссе - гитче бла.

Аурулукъ. Бек игиси - 5-8 килограмм. Россейнике аз боладыла улупла (эм кёб бир оны килограмм). Теппицалада ёсдюрүлген тюкнүоргө уа рекордчула.

Күйүрүкъучукъ. Мынга энчи эс буругуз: жашыл эм чий харбыз кёп болмай алынганын көрнөтеди. Августуна башында ала бары да бишалмагъандыла. Тюбюне дери къыргызан «къарталкыны» шагъатлыгъыды: аллай харбызын эти хыбылды, аз шатыкъды. Бек табы - бираз къуругъан, алай тюбю уа - жашыл.

Харбызы. Бал жангыз да иттаратланы артыгыла бла ууламайдыла. Насыпха, августуна харбызлараныда ала хазна болмайдыла. Алай би тапты наныкъ күнде кёп турса, бузулуп башлайды.

Күленкамп айтханга көре, Тюкнүоргө жылгъа беш миллион тоннага дери харбыз ёсдюредиле. Ма аланы көрөбиз биз тюкнүоргө көзүн. Алай болса да, кызызы чакъада къолан чырайлыланы сайлауну жорукълары бирдиле.

Аны юйге келтирсегиз, бир отуз минут суукъ сүнду тутугуз.

Харбызы эти тюрлю-тюрлю болупу болады: чайыр бетиден кып-кызылгъа дери. Ийнамагъызы аны бетин тюлрэндиргендиле дегенлелеге. Биринчиден, алай эттер амал жокъду, къабагъун бузмай. Экинчиден, аллай бир боягуя ахча табаргыда да кызыны.

Эти торсюн. сортханы көре болады. Кызылланы бал тузу кёпдю. Чайыр бетлине - азыракъ таттылыла, алай а шатыкъдыла.

● Ала къаллайла боладыла

Орус селекция

Тёгерек формасы эм бираз созултган. Жарыкъ, кесгин изла къара, он угъай, акъ болурагъа боллукъуда. Энчи химия күрмымын хайрындан бир-бирде багыну ашарыкъда жарайдыла. Он килограммъга жетген сортла бардыла. Чеплеулери уллудыла.

Импорт селекция

Созултганла, регби топха ушагъанла, гитчеле - 4 килограмм тартханна - европала. Улупла, 15 килограммъга дери - тюрк. Ызланы сураты мутухуз, эти къургъакъ, чөллеулери гитчечикле, сирнеки башчыгыча.

Татлы алтын

Сары харбызы - төрели культураны эм кийиккын къатышдырынан эсеби. Тайландда, Сирияда, Грекияда ёсдюредиле. Бусагъатда Астраханьда эм Къобанда да корешедиле. Бек таттылыла, ташыкълары азыды.

Япон сейирлик

Төртгүл харбызланы Японияда бир неңча жыл мындан алда ёсдюрүп башлагъандыла. Сылтаулары бирди - ходильникде сакъларгъа тапды. Аланы тукъыш-мукъыш къалай тюрлю этедиле деген соруу чыкъмай къалайтайды.

Ол абылай болады: харбызы «ючюкъ» кийидирдиле. Сора ол, кесин энчи болумлагъа жарашибыра, төртгүл форма алыш ёседи. Андан тышында, башхалыкъ хазна жокъду.

«Комсомольская правда» газет.